This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

40

FROM THE LIBRARY OF
PROF. T. POWEL, M. A.
UNIVERSITY COLLEGE
CARDIFF.

Robert Griffith

LLYTHYR,

ODDI WRTH Carnarvon

DAFYDD AB IOAN
Y PERERIN,

AT

IOAN AB GWILIM
Y PRYDYDD:

YN RHODDI BYRR HANES O FYWYD A
MARWOLAETH Y PARCHEDIG

Mr. CHRISTOPHER BASSET,

ATHRAW YN Y *CELFYDDYDAU*,
O ABER-DDAWEN, yn SIR FORGANWG.

Yr Hwn,
ER MAWR DRISTWCH I'W ANWYL RIENI,
EI CHWIORYDD, ac amryw eraill yng NGHYMRU,
A YMADAWODD A'R BYD, YR 8fed O CHWEFROR,
1784. YN YR 31. O'I OED.

Ynghyd â
MARWNAD AR EI FARWOLAETH,
A GYFANSODDWYD GAN IOAN ab GWILIM, MEWN
FFORDD O LYTHYR AT EI FRAWD A'I GYFAILL
DAFYDD ab IOAN.

Y Cyfiawn ſydd byth mewn Coffadwriaeth. Pſal. cxii. 6.

" Wel, ti ddihangaiſt, dywed i'm p'ſawl gwae,
P'ſawl Braw, p'ſawl gofid, p'ſawl gorthrymder triſt,
Sydd i'r Toiſeydd 'adewaiſt ar dy ôl? " *W. W.*

" *Death burſts th'involving Cloud, and all is Day.* "
Young.

TREFECCA:
ARGRAPHWYD yn y Flwyddyn, MDCCLXXXIV.

Celt 5160.38

HARVARD COLLEGE
MAR 15 1921
LIBRARY

Minot fund

LLYTHYR,

ODDI WRTH

DAFYDD AB IOAN

Y

PERERIN,

AT

IOAN AB GWILIM

Y

PRYDYDD: &c.

ANWYL GYFAILL,

CAFODD y newydd o Farwolaeth y caruaidd Mr. *Baſſet*, y fath afael ar fy yſpryd gwan, fel y bum barod o lwyr ddiffygio ar fy nhaith: Ond pan feddyliais am y geiriau hynny yn *Ioan* xiii. 7. *Y peth yr wyf fi yn ei wneuthur, ni wyddoſt di yr awr hon: eithr ti a gei wybod ar ol hyn.* Cefais ychydig gyſur ynghanol triſtwch; cofiais fod Bugail ISRAEL yn anfeidrol ddoeth yn ei holl weithredoedd, er mor chwerw y gall rhai o honynt archwaethu i'n profiad preſennol; etto, *yn y pen draw*, cawn weled yn eglur, fod y cwbl yn cyd-weithio er daioni i'r praidd, a thrag'wyddol ogoniant i'r Bugail.

Wrth feddwl am y lle derbyniol a roddodd Arglwydd mawr y cynhauaf iddo, yn neillduol yn ddiweddar, ymhlith dilynwyr yr Oen, a'r dull yr oedd yn cael ei arddel a'i fendithio i gynnulleidfäodd lawer (ac yntau *yn awr* wedi ei gymmeryd o'r maes) daeth y cweſtiwn hwnnw yn nerthol attaf, *Joſ.* vii. 9. *Pa beth a wnai i'th enw mawr?* Dan y baich trwm hwn, rhoddwyd i'm y llymmaid melus hyn, *Nid ar yſgwyddau dynol y mae hwnnw yn cael ei ddwyn, ond ar yſgwydd un digonol o nerth i' ofalu am dano.*

Yma profais feſur o newydd nerth, a chlywn fy yſpryd yn dirgel ddywedyd, Wel, *atti etto*, yn enw yr hwn a ymrwymodd i ni y fuddugoliaeth.

Da oedd gennyf gofio nad aeth *Mantell Elias* gyd ag ef i'r wlad frŷ; gadawodd hi ar ol: Bernais gan hynny, er fod fy anwyl *Baſſet* yn y bedd, etto y mae 'r *Efengyl* wedi ei gado ar ol; ag os cawn ond yr Yſpryd a roddwyd i *Eliſeus*, taer lefwn am Dduw *Elias*, ac â hi rhwygwn (er nad ydym ond lleſtri pridd) afonydd cryfion etto, a than aden ein Tywyſog, awn a'r gwaredigion, er mor alarus ydynt heddyw, yn gryno ag yn llawen adreu, heb adael *ewin* ar ol.

Wrth olrhain ar ol olrhain yn fy meddyliau y mynych oriau a dreuliais ynghyfeillach y gwas ieuangc hwnnw i'r Arglwydd, *dau beth* a feddiannaſant fy meddwl yn neillduol; yn gyntaf,

taf, rhyfeddod o ddirgel ffordd Duw yn ei lywodraeth breſennol; yn cymmeryd ymaith ddynion o werth a budd yn eu cenhedlaeth, cyn, yn ein golygiad byrr ni, iddynt gyflawni hanner eu gwaith; a gadael eraill ar ol, y rhai ydynt, fel y meddwl rhai, yn drwm-faich, nid yn unig fel yr *Offeiriad* ar y *plwyf*, ond ar *ſiroedd* hefyd, yn cerdded o dŷ i dŷ, heb nag aelodau cyfain, na dillad i gadw eu croen rhag y rhew a'r eira; yn dywedyd celwyddau o ddrws i ddrws, ac weithiau yn llwyddo i dynnu 'r geiniog fach anwyl o gôd y cybydd gwangcus, er ei fawr driſtwch yn ol llaw; y rhai ni feddant na medr na deall, ïe, a gwaeth na'r cwbl, nag *ewyllys* i wneuthur un math o orchwyl er daioni i wlad nag eglwys: Etto y rhai'n ydynt yn cael eu gadael yn hîr yma; ac eraill, o fawr anrhydedd i Dduw a dynion, yn cael eu tynnu i'r byd a bery byth. Wrth droedio'r llwybr dyrus yma dros rai munudau, gorfu arnaf gyfaddef y gwir arnaf fy hun, gyd â'r *Salmydd*, a dywedyd, *Anifail oeddwn o'th flaen di.* Pſal. lxxiii. 22.

Yn ail, Peth arall! Hiraeth annioddefol am y cyfarfod hyfryd a gorfoleddus a gawn ar foreu gogoneddus yr *Adgyfodiad*. Cafodd hyn awdurdodol afael arnaf pan ddodaſant ei gorph i lawr yn y graian. *O! werthfawr Ddatguddiad meibion Duw!* Hyn ſydd yn tueddu fy Enaid i ganu gyd â melus Fardd preſennol Cymru fel Hyn,

"*Côd F'enaid gwan yn ſuan gwêl,*
Y wlad ſy'n llifo ô laeth a mêl;
Gorphwyſfa 'r rhai a ddaeth trwy-ras,
O gyſtudd mawr y byd i mâ's."

YR effaith y mae y pethau hyn yn adael ar fy yſpryd, ynghyd ag annogaeth oddi wrth lawer o'm brodyr, ſydd yn galw arnaf i roddi i'm hanwyl gyd-wladwyr, trwy eich llaw chwi, fyrr hanes a mynegaeth o Fywyd a Marwolaeth fy Mharchedig—gyd-weithiwr yn yr ARGLWYDD.

Dau beth yma etto ydynt yn dal eu hunain ger bron fy llygaid.

1. Y DIFYRWCH a gaiff llawer ar Fynyddoedd, ac ym Mroydd CYMRU, wrth ddarllen hanes un a garaſant mor fawr.

2. GALWAD arnynt hwy a minnau i glodfori DUW am ei fawr ddaioni i Frawd anwyl, yn enwedig yn wyneb Brenin y Dychryniadau. Y cwbl a derfyno er gogoniant IESU GRIST.

Y *Baſſet* ffyddlon hwn, oedd Fab i Mr. *Chriſtopher Baſſet*, ac Alice ei Wraig, o *Aberddawen*, Ymlwyf *Pen-mark*, yn Sîr Forganwg, oddi fewn i Filldir i'r pen pella o Gymru at y Dehau, a elwir yn gyffredin *Break-ſea-point*; yr unig un (oddi eithr Mr. *C. G.*) mor belled ag y gellir cywir farnu, a *ſagwyd* yn y Sîr honno, ag oedd yn gwir garu, *yn ei neillduol alwad*, lwyddiant yr Efengyl yn *y purdeb o ddaliadau Eglwys Loegr*, yn y *gan-rîf* breſennol.——Yr ydwyf yn meddwl na ryfygaf, wrth ddywedyd, iddo gael ei alw o'r grôth i fod yn was i *Ieſu o Nazaraeth*. O'i Febyd dymunodd ei Dad a'i Fam roddi iddo bob cymhwyſiad allanol ac yſprydol i'r alwedigaeth hon: Taer lefaſant ar Dduw am gymhwyſiadu o'r Nefoedd iddo.

Yn ieuangc iawn y danfonaſant ef i'r Yſgol hynod ym *Mhont-faen*, dan y gwr dyſgedig Mr. Thomas Wiliams. Yr hon Yſgol a gedwir yn awr gan ddau Fab y parchedig Mr. *Walters* o *Landochan*, Awdwr *Dictionary*, neu Air-Lyfr Saeſonaeg a Chymraeg. Llyfr hynod, ond ei fod heb ei hollol orphen. Llyfr yw hwn o fawr werth i *Offeiriaid* Cymru. Ei ddau Fab ydynt wedi derbyn rhoddion cymmwys a helaeth i'w galwedigaeth breſennol, ac fe feddylir y blodeua yr Yſgol hon yn dra hardd dan eu Doniau hwynt; er Daioni i'r Sîr hon, a Sîroedd eraill; dymunaf gennad i oſod i mewn fy *Amen*.

Ond i ddychwelyd at fy Matter. Treuliodd y Planhigyn ieuangc hwn amryw Flynyddoedd yno, ac nid yn ſegur, ond dal yn grâff ar y pethau a draddodid iddo. Yn yr amſer hynny y cefais yr anrhydedd o adnabod y plentyn addfwyn hwn gyntaf. Clywais ddywedyd lawer gwaith fod ei Feiſtr yn ei gyhoeddi yn yſgolhaig rhagorol.

PAN cyflawnwyd ei amſer yn yr Yſgol hon, gofynnodd ei Dad iddo un amſer, *er ei brofi*, Pa un a ddewiſai *fyned i Ryd-ychen, neu fyw ar ei Dir ei hun yn y wlad.* Attebodd mewn geiriau yn agos fel hyn, "*Gobeithio y câf dreulio fy mywyd yn y gwaith o ddywedyd y gwir dros Dduw wrth fy nghyd-greaduriaid, er gogoniant Ieſu, a thrag'wyddol Ddaioni Dynion.*" Hyn a ſefydlodd feddwl ei Dad am ei fynediad i'r weinidogaeth.

O'R *Bont-faen* y danfonwyd ef i *Jeſus College* yn *Rhydychen*; yn yr hwn le, er iddo ymadael â'i dyner Rieni, nid ymadawodd â'i DDUW. Fel *Moſes* ac *Abïa*, dangoſodd *yno* pwy oedd ei wir gyfeillion. Cadwodd ei Arglwydd ef fel *Canwyll ei Lygad* ar bob tîr; ïe, ar Fynyddoedd *Ebal* 'ſgrifennwyd Cyfraith ei DDUW yn ddwfn ar ei galon.

ARHOSODD yno yr amſer angenrheidiol, nes iddo gael ei dderbyn i râdd *M. A.* ſef (*Athraw yn y Celfyddydau.*) Ac hyd yr wyf yn gofio, Fe 'i derbyniwyd i'r weinidogaeth gan *Eſgob Llundain*, ar ei alwad i fod yn Giwrat i'r godidawg was yr ARGLWYDD Mr. *Romaine*, yn *St. Anne's*, *Blackfriars*. Bu yma rai Blynyddoedd, yn ffyddlon ac yn llwyddiannus; ac 'fe gafodd ei ddewis, yn yr amſer hynny, yn Llithwr (*Lecturer*) yn yr Eglwys a elwir *Eth-*

Ethelburga, lle yr oedd yn llafaru i'r bobl am IESU a'r Adgyfodiad, yn wythnoſol. Yn *Llundain* yr ymwelodd DUW âg ef a Thwymyn (*Ffefer*) drom iawn, yr hon a fu debygol, yng olwg llawer, o'i ſymmud i fyd arall. Ond y pryd hynny yr arbedwyd ef.

GADAWODD hon, yn fy meddwl i, ei heffaith arno tra fu ef byw. Meddyliodd ei Rieni nad oedd awyr *Llundain* yn cyttuno âg ef, am hynny, yn fwyaf neillduol, dymunaſant arno ddychwelyd i'w wlad ei hun. Erbyn ei ddyfodiad, agorodd ei ARGLWYDD iddo ddrws i bregethu i'w gyd-wladwyr yr Efengyl fendigedig, yn *St. Fagan's*, gerllaw *Caer-dŷdd*. yno y llafuriodd gyd â gwroldeb a gwreſogrwydd yſpryd, rai blynyddoedd; ac a gadwodd y Drws, a roddodd DUW iddo ef, yn agored i bob Gweinidog ag oedd yn dymuno tynnu i lawr falchder Dyn, a goſod i fynu ogoniant MAB DUW. *Eſa.* ii. 11. &c.

FFRWYTH ei weinidogaeth a welir yma yn dra eglur hyd heddyw: Ar ei gynnydd yr elo er poen i Ddiawl ac yſpryd y byd hwn.

GWAREDODD DUW ef mewn modd neillduol rhag y Mwrddwr hwnnw mewn Crefydd, a elwir *Rhag-farn*; yr hwn ſydd yn cael awdurdod diderfyn ar filoedd o'i *eglwyſig-Frodyr*. Gwelodd yn eglur nad oes achos i neb ofni clywed y *gwir* fel y mae yng NGHRIST: Ond

am

Google

am gelwydd, yſpryd y *byd hwn*, caued pawb eu dryſau yn ei erbyn. Yſpryd IESU, Yſpryd cariad a rydd-did yw. Pawb ag ſydd yn rhwym gan Ddiawl a grynant wrth glywed am ei lwyddiant: Ond llwyddo y mae, ac a lwydda, hyd nes elo'r *Ddaear yn eiddo'r Arglwydd a'i Griſt ef.*

O St. *Fagan's*, lle mae ei enw yn beraidd heddyw, y ſymmudodd i'w enedigol Blwyf; yno dangoſodd drachefn, trwy nerth ei DDUW, gwas i bwy ydoedd. Traethodd y gwir, heb dderbyn wyneb Dyn, dros ychydig flynyddoedd, hyd nes cymmerodd at Eglwys *Porthcery*, ar fin y môr, yn agos i dŷ ei Dad. Hyn oedd ychydig cyn diwedd ei oes. Yno yr addfedodd y Dywyſen werthfawr hon.

YR ychydig amſer a dreuliodd *ym Mhorthcery*, DUW a'i bendithiodd yn dra 'helaeth; Dygodd llais y *Durtur* amryw Ddynion at ei ſain, a da oedd ganddynt gael lle ymhlîth ei ddiadell fechan, yr hon a gynhyddodd hyd ei ddiwedd. Galaru y mae hon yn awr, fel Defaid heb un Bugail: Ond credu yr wyf yr â y *Llinyn meſur* allan etto, arni hi, a *holl Ddyffryn y celanneddau*, yn y wlad hon, a gwledydd eraill lawer, gan eu gwneuthur hwynt yn *ſanctaidd* i'r ARGLWYDD." *Jer.* xxxi. 39, 40. Ac am eu diweddar Weinidog, anturiaf ddywedyd fel y dywedir yn *Dan:* xii. 3. Hyfryd Forau! pan y caffom gyfarfod, i weled ein bendigedig Feiſtr fel y mae. 1. *Ioan.* iii. 2.

YR oedd gan ei Dad le cyfreithlon, o ran y Cariad ac oedd llawer o wyr mawr y Byd yn broffeſu iddo, i ddiſgwyl Derchafiad i'w Fab, yn ei barchedig ſwydd, trwy roddi iddo rai o'r *Llannau* mawrion: Ond pa bryd bynnag y deuai 'r amſer i brofi eu Cariad hwynt, cadwent draw, gyd âg eſgus tlawd *Ffelics*, *Pan gaffom amſer cyfaddas*. Ac er bod lle agored ganddynt lawer gwaith i'w dderbyn i blith eu Doctoriaid dyſgedig, i gael rhan o'u bydol yſglyfaeth, etto ni's gallent lai, y pryd hynny, na datguddio yr hên Elyniaeth, yr hon ſydd yn llywodraethu ynghalon pob dyn anianol, yn erbyn y gwir; ïe, er iddo ddiferu allan o Enau *Athraw yn y Celfyddydau!* Yr hyn, dybygid, ſydd lawer gwell na genau halogedig *Gwyr llŷg* *. Cafodd ſiommedigaeth amryw weithiau yn Addewidion Dynion, ond nid oedd, fel Ephraim, *Hoſ:* xii. 1. Yn cael ei adael i ymborthi ar *wynt.*

DYSGODD DUW ef i fod yn ddoethach. Hyn a dorrodd lawer ar rym ei ſiommedigaethau. Ni ddigalonodd ein *Caleb* ieuangc yn wyneb y pethau hyn; gwelodd trwy *Spien-Ddrych Moſes* Heb. xi. dros ben pob bydol annogaeth, ïe, a di-annogaeth hefyd: Gwelodd

---

* Sef rhai heb fod mewn urddau eglwyſig.

fod y *Gwir* yn fawr o hono ei hun, ac y llwyddai. Gwelodd mai yr un peth yw Yſpryd yr Efengyl yn awr ag oedd gynt, ac nad oes arni eiſiau Cynhorthwyadau y gwyr mawr i'w dal i ſynu. Yn wyneb Doethineb *Groeg*, a gallu *Rhuſain*, Pa wr mawr a ſafodd o blaid *Pyſgodwyr Galilea?* Ni ddarllenais am un. Pan ddygent Iachawdwriaeth i glywedigaeth Dynion, yn *unig* yn enw un a groeſhoeliwyd—a laddwyd—gan Ddynion, ond a arddelwyd gan Dduw: *Act.* ii. 36.—iii. 15—iv. 9, 10, 11,—xiii. 27, 28, 29, 30.

Er nad oedd gan yr *Apoſtolion*, ſâl greaduriaid yng olwg y byd, ddim ond *Athrawiaeth y groes*, er hyn, llwyddo yn hynod a wnaeth y gennadwri (heb dderbyn un atteg gan ogoniant y byd hwn) yn *Rhuſain*, *Corinth*, *Epheſus*, ie, yn Llŷs *Nero* ei hun, y gelyn mwyaf creulon, yr oedd Saint; pan oedd *Paul* dan ei *Gadwyn*. *Phil:* iv. 22. Llwyddo a wnaeth yr Hanes am Fab *Mair* yn y byd, er gwaetha Dynion a Diawlaid, dros ddau cant a hanner o flynyddoedd, cyn i un bydol Dywyſog ſefyll i ſynu dros y gwir. Nid ar law gwyr mawr y byd, fel y meddwl rhai, y mae llwyddiant Crefydd Mab Duw yn ſefyll: Sefyll y mae ar ei throed ei hun, *a Phyrth uffern ni's gorchfygant hi.* Neges yr *Apoſtolion* gynt oedd cyhoeddi—*Mai 'r Ieſu yw'r Criſt.* Llwyddodd y gwir hwn yn rhyfedd o fôr i fôr, er amled y rhwyſtrau ar y ffordd. Anwyl *Baſſet* a ddyſgwyd yn y pethau hyn gan DDUW.

LLAWER Trefn a ddychymmygwyd gan ddynion i geiſio gwneuthur yr *Efengyl* yn dderbyniol gan yſpryd y byd; ond effaith y pethau hynny o bob mâth a rhyw ſydd yn terfynu yn y gwaith o ddwyn dynion i golli eu gòlwg ar yr *Efengyl* yn ei gogoniant ei hun.

YR unig ffordd i weled yr *Efengyl*, yw'r ffordd yr ydym yn gweled yr *Haul*, ſef *yn ei goleu ei hun.* Yn y goleu hwn, barnodd Mr. *Baſſet* am y matter; ac am hynny, yn wyneb pob amharch, daliau atti o bryſur, gan wybod nad o'r byd hwn y mae Teyrnas ei ARGLWYDD, ac mai ynfydrwydd mawr oedd i was feddwl myned yn uwch nâ'i Feiſtr.

Cafodd fynych achos i ganu fel hyn;

Ni fyn y ddaear ddim o hono'i,
  Mi âf bellach tu a'r Ne;
Yno mae ngharennydd gorau,
  Yno'm Dinas i a'm Tre:
Lloſged Tân yn ulw'r Ddaear,
  Etto canaf fi fy nghaingc,
Tra bo'm PRYNWR mawr anwyla,
  Draw yn eiriol ar y Faingc.

AML gnoi fu arno gan lawer *Doeg* yn y wlad; ond trueni oedd iddo ef, addfwyn Ddyn, fyned tan ddannedd y fath. Am rai o'i Gyfeillion ſydd etto ar ôl, nid yw y perygl gymmaint. Y mae ein Croen, o'i hîr bannu, wedi myned yn wydyn erwinol; a chyſtal fyddai iddynt gnoi croen eu hên fôch, a dodi eu Dannedd gwenwynig i geiſio ein brathu ni.

Yn awr, mi a ddychwelaf, i gymmeryd byrr olwg arno yn ei *Ymdeithiol Lafur.* Cafodd Yſpryd ei Feiſtr, yr hwn a garodd waſgaru ei Fendithion, a'u taenu dros y byd. A phwy bynnag ſydd yn gyfrannog o'r Yſpryd hwn, cyhoeddant Heddwch, *yng Waed yr Oen i bell ac i agos.* Gwir yw y caiff y Gennadwri ei gwrth-ſefyll â llawer o ddoeth ddywediadau y byd hwn; ond, gwnewch a fynnoch, taenu wna'r *Gwir*, fel codiad yr *Haul.* Ni's gall rheſwm dynol byth mo'i gaethiwo, mwy nag y gellir cadw tân mewn lleſtr pren: Gwelwn hyn yn foreu o blaid Yſpryd yr Efengyl lle b'o. *Actau* iv. 20. *Ni allwn ni na ddywedom y pethau a welſom, ac a glywſom.*

Dyma'r Yſpryd a nerthodd y *Diwygiwr* mawr hwnnw *Martin Luwther* i wynebu *Worms*, Dinas yn *Germania*, yn amſer Cymmanfa arbennig (*Diet*, neu *Barlament Germany*) yn y flwyddyn 1521. Rhai o'i Gyfeillion a ofnaſant y digwyddai iddo fel i *John Huſs*, a *Jerome* o *Prague*, yng *Nhyngor*

Conſtance, yn y flwyddyn 1414. § a ddymunaſant arno na ryfygai fyned yno: Attebodd fel hyn, "*Pe ſafai cynnifer o Gythreuliaid yn ſy erbyn ag ſydd o Beithyn*, cerrig Tô, *ar ben Tai Worms, Luwther a â yno.*" Fel hyn y cynnorthwya'r *Gwir* ei Blant. Felly etto, trwy Ras, y gall y rhai a feddiannant y *Gwir* ei gyhoeddi pe byddai o'r naill du fyrddiwn o elynion, fel *Pihahiroth* yn bygwth,

---

§ *JOHN Huſs*, a *Jerome* o *Prague*, oeddynt ddau Ddiwygiwr hynod, ynghylch can mlynedd o flaen *Martin Luwther* a *John Calſin*. *John Huſs* a anwyd yn agos i *Prague* yn *Bohemia*, ynghylch y flwyddyn 1376. mewn Pentref, a elwid *Huſſiney*, oddi wrth ba le y cafodd ei enw. Safodd yn hynod yn erbyn Cyfeiliornadau y Pâb, er nad oedd yn gweled mor bell i Ogoniant y *Gwir*, ag y gwelodd *Luwther* a *Chalſin* ar ei ôl, etto gwelodd wawr y Diwygiad, a dioddefodd dros y Gwir. Ymddangoſodd yng Nghyngor mawr *Conſtance* yn *Germany*, lle, y dywed Mr. *Ffox*, yr oedd o *Arch-Eſgobion* ac *Eſgobion*, dri chant a chwech a deugain; *Doctoriaid*, a *Rheolwyr Monachlogydd*, pum cant, tri ugain a phedwar; *Tywyſogion, Duciaid* a *Ieirll, Marchogion* ac *Yſwein*, un fîl ar bymddeg; *Putteiniaid*, pedwar cant a dêg a deugain; *Eillwyr*, chwech cant; *Cerddorwyr, Cyweirwyr Bwyd* a *Chell-weirwyr* (Jeſters) tri chant ac ugain.

ONID oedd yma, anwyl Ddarllenydd, le pur anghyſurus i ddyn gwir dduwiol, yn enwedig pan yr oedd ei fywyd yn chwaràe yn Nwylaw y fath Fileiniaid? Etto yn y fath le a hwn yr ymddangoſodd *John Huſs* dros ei Feiſtr. Yn dra buan y dodwyd ef mewn Carchar-dŷ,— lle bu tros ryw gymmaint o amſer yn debyg o farw,— ond cadwodd Duw ei fywyd i fôd yn dyſt tros ei Enw mawr. Barnwyd ef yn bygwth, ac o'r tu arall, *Berſonoliaeth* o Fîl yn y flwyddyn, fel *Baal-ſephon*, i'w cholli; ac ofn gwaſaidd (*ſlafaidd*) fel y môr o'r tu blaen, etto, ond cael golwg ar Iachawdwriaeth yr ARGLWYDD, torrir y ffordd ymlaen, gan waeddi Buddugoliaeth

ar

---

euog o farwolaeth, am iddo amddiffyn Athrawiaeth *John Wicliff*, &c. a thorrwyd ef oddi wrth yr *Eglwys Sanctaidd*. Saith Eſgob Pabaidd a'i di-urddaſant, a chan roddi arno bob o felldith, a gymmeraſant ymaith ran o'i addurn; yna y dodaſant ar ei Ben *Gap papur*, wedi ei baentio â llun amryw gythreuliaid: Ac un o'r Eſgobion a ddywedodd fel hyn, "*Trwy hyn yr ydym yn rhoddi dy Enaid i Ddiawl.*" *Huſs*, gan wenu, a ddywedodd, "*Nid ydyw hwn mor doſt a Choron Ddrain.*" Lloſgwyd ef i farwolaeth gan y gelynion hyn, a thaflwyd ei Lŵch i'r *Rhine*, afon fawr yn *Germany*. Mewn llawer o Leoedd yn *Bohemia*, arferid bob blwyddyn, ynghylch y chweched o *Orphenhaf*, gynnu Tân mawr ar bennau mynyddoedd yn yr hwyr, i goffâu dioddefaint y Merthyr *John Huſs*; ynghylch y Tân hwn byddai i ddynion lawer ymgyfarfod, a chanent *Hymnau* yno er ei glod.

DAETH yr arfer honno dros y môr i Gymru,—canys mewn rhai Siroedd, yn enwedig Sir *Gaerfyrddin* a Sir *Aberteifi*,—Y bugeiliaid a gynnant Dân ar Nôs-wyl-*Efan*, llygredd o'r gair *Ioan*, am *John Huſs*, debygwn, a mawr yw eu lleiſiau oddi amgylch iddo.———

JEROME o *Prague* oedd Ganlynwr gwreſog i *John Huſs*, ac a unodd âg ef yn ei neillduol amcanion tros y Diwygiad. Chwiliodd y gwr hwn yn Sychedig am y gwir yn Yſgolion mwyaf *Ewrop*— yn *Prague*, *Heidelburgh*,— *Cologn*, a *Rhydychen*. Yn *Rhyd-ychen* cafodd afael ar Weithredoedd Mr. *Wicliff*, a throdd lawer o honynt i'w Iaith ei hun. Pan

ddychwelodd

ar bob rhwyſtr, yn Enw y Rhwygydd a aeth i fynu o'u blaen. *Mica* ii. 13.

YR Yſpryd hwn a gynhyrfodd ein hanwyl Mr. *Baſſet* i deithio llawer, yn ei fyrr Ddydd, i ſôn am

AR-

---

ddychwelodd i *Prague*, dangoſodd ei hun yn hynod o blaid Mr. *Wicliff*.

YN yr amſer yr aeth Mr. *Huſs* i Gyngor *Conſtance*, *Jerome* a'i hannogodd i ſefyll ei dir fel gwr tros y Gwir, yn enwedig i wrth-ſefyll arferion llygredig yr Offeiriaid, a dangos yr angenrheidrwydd o'r Diwygiad y pryd hynny ar Droed. Gyd â hyn, addawodd ei ganlyn i *Conſtance*, a rhoddi iddo bob cynnorthwy yn ei allu.

MOR gynted ag y clywodd am berygl Mr. *Huſs* yno, dechreuodd ei Daith, ac ar y pedwarydd o Ebrill yn y flwyddyn, 1415. ynghylch tri mîs cyn marwolaeth Mr. *Huſs*, aeth i mewn yn ddirgelaidd i'r Dref: Ond wedi iddo, trwy ymgynghori â'i Gyfeillion yno, weled na's gallaſai fod o un gwaſanaeth i'w anwyl *Huſs*, gadawodd y Dref, gan ddechreu ei Daith yn ôl i *Bohemia*: Ond, mewn lle a elwid *Hirſaw*, daliwyd ef gan Swyddog Dûg y *Sullyback*. Ar hyn 'Srifennodd y Dûg at y Cyngor yn union gyrch, i wybod pa beth a wnai iddo. Dymunwyd arno ddanfon ei Garcharwr i *Conſtance*. Fe ddywedir iddo gael ei adnabod ar ei ſiwrnau, fel y canlyn. Mewn Pentref yn agos i'r Goedwig ddu (*Black Foreſt*) digwyddodd iddo ſyrthio i blith amryw Offeiriaid. Trôdd eu hymddiddan ynghylch Cyngor *Conſtance*. *Jerome*, yn ôl ei hên nattur, a ddechreuodd wreſogi a thanio: Ymhlith pethau eraill, galwodd y Cyngor hwnnw yn *Yſgol y Diawl*, a *Synagog anwiredd*. Ar hyn adnabyddwyd y gwr, fel ei *Frawd Pedr*. Dywedir iddo gael ei arwain i Dref *Conſtance* gan Wr Mawr (yr *Elector*

ARGLWYDD Pyſgodwyr *Galilea.* Gwir yw, fe gafodd enw newydd am hyn, ond nid enw mor ddi-anrhydeddus ag y tŷb rhai. Galwyd fy arderchog Frawd yn *Fethodiſt*; enw o bwys yn ddi-ammau, canys o le dyſgedig iawn y tarddodd ar y cyntaf, nid llai lle nâ *Rhyd-ychen* fawr ei hun; ac fel y bydd y lle, felly'r ffrwyth. Ni chedwais dymmor (Term) yno erioed, etto, er hyn, fe welwyd fy nghymmwyſiadau mor fawr, fel y ſefydlwyd y *Râdd* yma, doed fel y dêl, arnaf finnau, er fy mod yn amddifad o eraill. Fy meddwl yw hyn am y gair, mai Siart (*Charter*) gogoneddus yw, a lithrodd yn ddiarwybod o blith y Doctoriaid yno, i bob Offeiriad ag ſydd yn ſefyll yn gydwybodol at burdeb Articlau Eglwys Loegr. Enw mor fawr gan y rhai ſydd yn caru'r Rhoddwyr, fel yr wyf yn barod i'w ddymuno ar fy Arch (*Coffin*) ac os pydra yno, gadewch iddo; fe gymmer y Diawl ofal i anrhydeddu pobl DDUW yn yr oes ar ôl, â rhyw enw newydd etto, fel ag y mae'r enw *Methodiſt* yn awr yn barod i foddi

---

Palatine) ar ei farch o'i flaen, mewn cadwyn hir fel ci. I beidio a'th flino â'r hanes hyn yn hwy, ddarllenydd anwyl, y gwr hwn a oſodwyd i farwolaeth fel *Huſs* o'i flaen. Pan ddechreuodd y Tân a fflammio o'i amgylch, canodd Hymn yn dra hyfryd. Dywedodd wrth y Dihenyddiwr, yr hwn a daniodd y Coed *o'i ôl*, fel hyn, "Dwg dy ffagl yma o flaen fy wyneb; pe ofnaſwn angau, gallaſwn ei ochelyd." *John Wicliff* oedd Ddiwygiwr hynod yn *Lloegr* yn y Drydydd *ganrif ar ddêg*.

y *Pengryniaid* a'r *Cradogiaid* hefyd. Os nad ydych yn derbyn fy eſponiad hyn ar y gair, yn amſer y Cyd-wŷs (*Convocation*) neſaf yno, mi ddymunaf arnoch, fy anwyl *Ioan* ab *Gwilim*, gyd-ſynio â mi i ddanfon attolygiad at y gwŷr doeth hynny, i'n ffafrio ni, a Gwŷr llŷg y wlad, â chywir a ſefydlog arwyddoccâd gair o'r fath bwys. Bwbach ſalw anwedd yw'r gair i rai o blant *Leſi* er hyn. Ond yn wir ni ddi-galonnodd yr enw hwn mo'n Rhyſwr (*Champion*) ni mewn un meſur, canys daliodd ei Leſtr bychan yn wyneb y tonnau mor hŷf a ſynhwyrol, nes methodd pob gwynt ei gadw rhag ynnill yr Hafn a ddymunodd. Dygodd ei werthfawr newyddion i glywedigaeth miloedd, ac ni chafodd ei nefolaidd gennadwri ſyrthio i'r ddaear, ond mynnodd Duw le iddi ynghalonnau pechaduriaid lawer. Deheubarth Cymru ſydd mewn di-ragrith alar am dano heddyw. Hiraethodd llawer amryw weithiau am ei weled; ond ni's gwelir ef yng wlad y trallod mwy.

Canwyll Cymru a'i carodd fel ei blentyn ei hun, ac a lawenhaodd wrth weled Planhigyn o'i fâth yn tyfu yng Ngwinllan ei DDUW.

Pemfro a yfodd o'i Gennadwri fel melus wîn. Dangoſodd i filoedd yno y dichon *Ieſu o Nazareth gwbl iachau y rhai trwyddo ef ſydd yn dyfod at Dduw.* Heb. vii. 25. *Tirion Bemfro*, dod am danat dy alar-wiſg: Collaiſt un a'th garodd fel ei enaid ei hun. *Llan-geitho*, *Beraidd-*

ſain, cyfod dithau alarnad. Ni weli 'mo dy *Faſſet* oſtyngedig mwy. Gadawodd, eſgyn dy Areithfa *(Pulput)* di. Ym mhlith y Gwaredigion uwch y Sêr y cyfarfyddi âg ef y tro neſaf. Tithau *Gayo* garedig, ni chei glywed mwy mo'i eiriau ſylweddol ef. *Chriſtopher*, a geraiſt yn yr ARGLWYDD, o gario'r groes, a gafodd wiſgo Coron. Uwch cyrraedd pob ſaeth, y clyw dy frodyr, a ymadawſant â thi yn ddiweddar, ef yn canu yn hyfryd heddyw.

Llan-ſawel roeſawus, mewn llifeirol ddagrau, ſydd yn cofio am ei felus Bregethau, ac yn trwm alaru am na chânt ei glywed yno mwy. Diolchgar gôf am yr amſer y bendithiodd DUW ei Lafur i lawer yno. Ni raid yn y lleoedd hyn goffàu dy enw, addfwyn *Baſſet*, ar furiau Eglwys na Changell. Cafodd le mîl mwy parhaus. Ymhlith amryw o leoedd yn ei wlad ei hun, *Llangan* anghofus o DDUW, a ddylai gofio, gyd â mawr bryſurdeb calon, am ei ffyddlon rybyddion ef. Mynych y trodd ei wyneb at y lle hwnnw, pan na byddai gynnorthwy o le arall, mwy nag y cafodd Doethion y Dwyrain gymdeithas offeiriaid yr Iuddewon o *Jeruſalem* i *Bethlehem*.

A pha beth a ddywedaf am alarus *Gapel Crai* ym *Mrecheiniog*, lle'r arddelwyd y Gweinidog ieuangc hwn rai gweithiau mewn modd tra neillduol. Pe medrwn, anfonwn Blaſtr cymmwys i dy archoll; gwn ei fod yn ddwfn, ond nid yn an-feddyginiaethol i'r hwn a ddichon *gwbl iachau*. Yn y lle hwn, mor belled ag y gallaf farnu, oddi wrth yr hyn a ddywedodd wrthyf ei hun, y profodd ddechreuol afael yr afiechyd hwnnw a'i dygodd i'w fedd. Yn yr Hâf 1783. ar Sul gwreſog iawn, tra'r oedd yn pregethu i Dyrfa lioſog, profodd ei nerth yn methu yn dra an-niſgwyladwy, a phoen neillduol yn gafaelu oddi amgylch i'w Yſgyfaint. Gan y gwrês a'r llioſawgrwydd dynion, chwyſodd yn ddirfawr wrth lafaru, fel y meddyliodd iddo fod yn rhŷ eſgeulus o hono ei hun yn ôl yr odfa, canys ofni yr oedd, pan ddywedodd hyn wrthyf, iddo gymmeryd anwyd. Os felly, cafodd y fraint o ddioddef mewn achos da ac anrhydeddus. Clywais iddo fod yn y lle hwnnw un-waith ar ôl y tro hynny, a dychwelyd o'r Daith hon yn lleſg, ac yn anhwylus. Daeth y nos gyntaf i dŷ gwr bonheddig ag oedd yn ei fawr-garu: Yno llettŷodd, ac fe ſylwodd y gwr hwnnw fod ei beſwch yn darogan peſychiad y llifiant (*Conſumption*) ond, er hyn, gobeithiodd yr arbedid ef flynyddoedd lawer. Wedi iddo aros tros ychydig amſer gartref, yn ddiſymmwth y torrodd gwythen o'i fewn, a phoerodd waed lawer. A chyd â hyn parhau yr oedd i beſychu yn anarferol. Ei anwyl Rïeni a gymmeraſant hyn yn arwyddol o berygl am fywyd eu ſerchus blentyn. Yn dra buan fe ymgynghorwyd â Phyſygwr dyallus o'r Bont-faen

(Mr. *Bates)* yr hwn a barhaodd i ymweled âg ef dros yſpaid o amſer, gyd â mawr fanylrwydd a thiriondeb.

GWELODD y gwr hwn fod ei glefyd yn tueddu at ddarfodedigaeth, am hynny efe a'i cynghorodd i fyned tros ychydig amſer i'r Ffynhonnau brŵd ger llaw *Bryſto.* Ar ei daith tu ag yno, meddyliodd ei fod ryw gymmaint yn well; ac yn ôl iddo dreulio rhai dyddiau yno, cryfhaodd yn y tŷb hyn am dano ei hun. Cefais y cyfleuſtra i alw arno yno fy hun, a da iawn oedd gennyf ei weled yn dyfod i'm cyfarfod o'i yſtafell. Llonnodd fy hên yſpryd wrth ei weled ryw feſur yn well, fel y dywedai wrthyf ei fod. Daeth allan gyd â mi i rodio tu ag at y ffynhonnau: Wrth fyned gyd â'n gilydd ac ymddiddan, adnabum fod ei anadl yn fyrrach nag arferol. Lleithiodd hyn fy yſpryd yn erwinol, a rhedodd yr arſwyd hyn trwyof, nid yn unig o'm hachos fy hun, ond hefyd o achos fy nghyd-wladwyr: Dirgel ocheneidiais y geiriau hyn, *Collwn ein Cyfaill* Baſſet *yn dra ſiwr.* Rhag ofn taflu un triſtwch arno, crynhoais fy yſprydiaeth egwan ynghyd, a dechreuais fod mor llawen ag y medrwn. Treuliais ynghylch mîs o amſer yn agos atto, ac ymwelais âg ef mor fynych ag y medrwn. Wrth rodio yn yr Ardd o flaen y Tŷ lle yr oedd yn llettŷa, un diwrnod, cefais achos i ofni na's gwelwn ef byth yng Nghymru drachefn. Wrth gerdded ychydig iawn o lechwedd (eſgynniad tîr) gwelais fod fy nghyd-ymdeithydd yn amddifad o ddau beth angenrheidiol iawn i wynebu mynyddoedd Cymru drachefn. Yn *gyntaf*, Rhŷdd a hir anadl; ac yn *ail*, Grym yn y ddwy goes a'r gliniau. Ond er hyn prophwydwn i'm fy hun, *Gwelir ef yno etto.*

TRODD ein hymddiddan un diwrnod yn dra neillduol ar bethau yn y wlad uwch law'r Haul. Cefais le i farnu ynghwrs ein cyd-ſiarad, mai nid gwr dieithr oedd efe yn y wlad honno, ond ei fod yn dra chynhefin mewn llawer rhan o honi, a'i fod yn cael rhyw hyfrydwch mawr wrth dderbyn newyddion rhagorol oddi yno yn fynych. *Ioan* xvi. 14. Dywedai wrthyf lawer iawn am Iaith y Wlad, ac mi welais yn eglur fod ganddo ſicrach gafael ar ARGLWYDD gogoneddus y Wlad honno, nag oedd gan yr hên *Gonſumſiwn* arno ef. Gyd âg wyneb ſiriol y dywedai wrthyf, ar un amſer, fel hyn, "*Gwn ar brydiau beth yw mwynhau ſylweddol Dawelwch yng wyneb fy holl drueni.*"

Y tro diweddaf y gwelais ef, oedd yn Nhŷ ei chwaer yn *Redcliff-ſtreet.* Meddyſiais y pryd hynny ei fod ar wellhad, ond, er fy ngalar, fe'm ſiommwyd. Ymhen ychydig amſer clywais ei fod yn poeri gwaed drachefn. Crynais am ei hoedl y pryd hyn. Ni chaf ei weled ef mwy— hyd nes cyfarfyddom yng wlad y rhyfeddodau: Lle rhyfeddaf fwy weled fy hun nâ'i weled ef. Wedi iddo waedu yr ail waith, dywedodd wrth ei chwaer un diwrnod fel hyn, "*Wele, gwelaf yn awr nâ's gallaſ Bregethu byth mwy, ond os myn Duw i'm wella mewn rhyw feſur, byddaf foddlon i gadw drŵs yn ei Dŷ.*" Pſal. lxxxiv.

AMSER arall, dywedai wrth ei Dad fel hyn, "*O! Fy Nhad, Pa fath amgyffred dlawd ſydd gennym am y Nef!*"—

DYMUNAI ar ei chwaer ddarllen iddo yn fynych y drydydd Salm ar ôl y ganfed: Pan ddarllenai dros y bummed adnod, dywedai, "*Atteliwch, dyna ddigon, digon, digon!*"—

DYWEDODD wrth ei Dad rhai dyddiau cyn ei farwolaeth y geiriau hyn, "*Diolch i Dduw am y deng-waith a thrugain ſaith-waith.*" Math. xviii. 22.

PREGETHODD un o'i *Fethodiſtaidd* Frodyr ar y gair hwn y Sul ar ôl ei gladdedigaeth, lle yr oedd *Ioan ab Gwilim* yn un o'r gwrandawyr; yr hwn, ar ei ffordd i'w artref a ganodd fel hyn,

Y Dêg a Thrugain Saith o weithiau,
  Dyma'r rhîf na dderfydd byth:
Maddeu'r hwyr a maddeu'r borau,
  Maddeu beiau rîf y gwlîth:
Dŵr a Gwaed yw'r afon yma,
  'Ddaeth o ôl y wayw-ffon,
Hi dorrodd allan ar *Galfaria*,
  Hi bâr tra paro'r Ddaear gron.

GOFYNODD i'w Dad amſer arall fel hyn, "*A glywſoch am un erioed a gollwyd wrth draed yr Arglwydd Ieſu?*" Attebodd ei Dad, Na ddo erioed: *Wel*, ebe yntau, *Yno yr arhoſaf, a doed y ddêl o honof.* Yn wyneb y fath afael a hon, melus i'w meddwl am y gair hwn, *Ni's bwriaf ef allan ddim.*

COLLODD ei leferydd rai oriau cyn ei ymadawiad; ac ynghylch un o'r gloch prydnawn ar Ddydd Sul yr wythfed o Chwefror, yn y Flwyddyn 1784, Cafodd ei ſymmud o fyd o bechod i fyd y Gogoniant, yn yr unfed ar ddeg ar hugain o'i oed. Dygwyd ei Gorph ar hyd y môr i dŷ ei Dad yn *Aber-ddawen*, Dydd Iau ar ôl; ac, ym mhen yr wythnos o'i farwolaeth, claddwyd ef ym Mynwent St. *Athan*, ym Medd ei Chwaer, Miſs *Alice Baſſet*, yr hon a fu farw ychydig flynyddoedd o'i flaen, ym Mlodau ei hoedran: Ac, yn ôl pob hanes, hithau a gafodd yr anfeidrol anrhydedd o *farw yn yr Arglwydd.*

DIWEDDAF fy Llythyr, wrth feddwl am y fath fraint, gan Ddiolch am IESU GRIST, a chan ſicrhau fy mod, anwyl *Ioan* ab *Gwilim*, eich ffyddlon
Gyfaill a'ch Gwaſanaethwr
yn yr ARGLWYDD,
Dafydd ab *Ioan.*

Dyffryn Trallod,
ger llaw Terfynau Saſem,
Ebrill 29. 1784.

MARWNAD

AR EI

FARWOLAETH:

GAN

IOAN ab *GWILIM*,

mewn ffordd o LYTHYR

AT

DAFYDD ab *IOAN*.

1 O! *Syr*, Mi glywais newydd chwerw,
Aeth trwy fy nghalon megis Clêdd,
Ffrynd y Tlodion a fu farw,
Mae *Baſſet* wedi myn'd i'r bêdd:
Ffrynd i Gorph, a *Ffrynd* i Enaid,
Galw'n daer 'rwyf iddo'n dyſt,
Dangos Noddfa pechaduriaid,
A'u canol Bwynt, yw IESU GRIST.

2 Newydd triſt, fe ſyrthiodd Seren,
Mae achos ofni barn ger llaw;
Canwyll yn yr aur Ganhwyll-bren,
(Yn taenu goleu yma a thraw)
Yn cael ei diffodd newydd gynnu,
Anadl DUW'n ei tharo ma's,
Er maint ei lwyddiant wrth Bregethu,
Teyrnas IESU GRIST a'i Ras.

3 A raid i'r Arfaeth fawr drag'wyddol,
Yn erbyn 'wyllys llawer mîl,
Gadw ei llwybr yn waſtadol,
Heb golli lled y blewyn cul?
Rhaid; ni allai braich rhyw Angel,
Ei gadw'n hwy rhag llwch y llawr:
Na Lleng ei ddal ef yno'n ddirgel,
Pan glywo lais yr Udgorn mawr.

4 O! mor barod oedd i ddyſgu,
Pawb o fewn a phawb o fa's;
Ac mor wreſog yn y Teulu,
A'i Eiriau rhŷdd yn llawn o Ras;
A'i yſpryd llonydd a maddeugar,
Oedd megis cân y *Ddurtur* fwyn,
Blaen-dorriad blodau ar y ddaear,
Neu'r adar llon ym mrîg y llwyn.

5 Y tlawd a'r clâf ſy'n wylo'n chwerw,
Pob un a'i lef oddi ar ei glwy,
Gan ddweud, *Mae Baſſet wedi marw*,
Ni feddaf *Ffrynd* gyffelyb mwy:
A'i gynghor rhwydd, a'i law haelionus,
Oedd mor barod ym mhob man,
I nerthu'r truan a'r helbulus,
A dal eu pennau tu a'r lan.

6 Cyfaill oedd ym mhob caledi,
Dyna'r Reddf oedd dan ei fron,
Mwy oedd ei bleſer ef wrth garu
Ei *Ffrynd*, nâ meddu'r ddaear gron:

Nid mawredd bydol oedd ei amcan,
Ond caru CRIST a chario ei Groes,
A gweithio'n galed yn ei Winllan,
Tra parodd dyddiau byrr ei oes.

7 Pan ddaeth ef o waſtadedd *Dura* *,
I frynniau'r hên *Frutaniaid* gynt,
'Rhai ga'dd eu gyrru i dîr *Gwalia*,
Fel uſyn gwan o flaen y gwynt:
Llawer Llew â dannedd llymmion,
Fu, ac ſy, am ddifa eu Iaith,
A dryllio eu henw o blith dynion,
Ond, gwelwch, ofer yw eu gwaith.

8 Mae Rhagluniaeth wedi'n harbed
Er's mwy nâ mîl flynyddau maith;
Er maint yw llîd a brad dieithraid,
I daro terfyn ar ein Taith;
Fe aeth i chwilio geiriau'n llyfr,
'Roedd *Llyfr-eiriau* yn ei Law,
Fe wyddai ddarllain pob rhyw feſur,
O Iaith ein Bro, heb ofn na braw.

9 Fe ddywedai'n hŷ yn Iaith y *Cymry*,
Trwy'r frô, a rhai o'r Brynniau pell,
Mor fawr mae IESU GRIST yn caru,
'Nol Swm yr Addewidion gwell:
Cewch wel'd mai hyn ſydd yn cyfeirio,
Pob ſiriol wyneb at y wawr,
Pan byddwi, ſy a'm pen yn llwydo,
Yn llechu'n llonydd yn y llawr.

---

* Geiriau benthycol y *Shaver* am *Rydychen*.

10 O! DDUW, a oes un o'r ieuengctid etto,
A ſaif o flaen y werin fawr?
Syrthied Yſpryd *Baſſet* arno,
Dal ei wyneb at y wawr:
Cyfod rai o'r genedl ieuaingc,
Yn lle *Baſſet* aeth i'r Bêdd,
I rybyddio'r bobl 'ddiangc,
I mewn i'r Briodaſol wlêdd.

11 O angau, Gelyn y gym'dogaeth,
Pa'm wyt yn chwynnu'r Blodau ma's,
A gadael llyſiau chwerwon diffaith,
I ddifa ffrwyth y ddaear lâs?
Ond felly gwneſt ti gynt âg *Abel*,
Oedd lawn o rinwedd yn ei ddydd;
Cain, y mwrddwr, ga'dd ei adael,
I godi Tre, er gwadu'r ffydd.

12 Aed y Rhei'ny â'r Degymmau,
Gan rannu'r Temlau yn eu plith,
Baſſet ga'dd yr Eglwys orau,
Ac ni choll 'mo honi byth:
Gyd â'i Frawd a'i chwaer garuaidd,
Mewn gwiſgoedd gwyn o'r hardda eu gwaith;
A phwy 'all adrodd eu gorfoledd,
Pan aeth e'n iach i ben ei daith?

13 'Does neb; 'run peth i'r byd yn gyfan,
A'i holl ddoethion îs y Nen,
Sychu'r môr i leſtr bychan,
Rhifo ei Sand, a'r Sêr uwch ben;

Rhifo dail y Coed a'r llyſiau,
Defnynnau'r gwlaw a gwlîth y wawr,
A gallu dirnad lleia'r graddau,
Sy'nghanol y gogoniant mawr.

14 Ffarwel *Baſſet*, ddyn anwyla,
Dihangaiſt o dy gyſtudd mawr;
Y gwerthfawr Waed ar ben *Calfaria*,
A wnaeth dy wyneb fel y wawr;
Hyfryd oe't yn myn'd trwy'r afon,
I'r Ddinas ar yr uchel Fryn,
A phawb yn iach o'i dinaſyddion,
A chwedi cannu eu gynau'n wyn.

15 Swm ei Eiriau wrth Bregethu,
I bechaduriaid o bob rhyw,
Bywyd a marwolaeth Ieſu,
Yn atteb holl Gyfiawnder Duw:
Gan ddweud wrth farwol feibion *Adda*,
Fod Iachawdwriaeth yn y Gwaed,
Wedi 'Gorphen' ar *Galfaria*,
I'w chael yn rhwydd, yn eitha rhâd.

16 Dalied rhai'r Llwynogod gwangcus,
Sydd am ddiſa'r egin grawn,
Lle bu *Baſſet* mor llafurus,
Yn hau y borau a'r prydnawn:
Duw, gwna i dyfu ar ei ganfed,
Gwlawia arno Wlîth y wawr;
Felly ceir ei ffrwythau'n addfed,
Erbyn y Cynhauaf mawr.

Mr.

MR. *BASSE*[illegible]

AR EI DAITH, RAI MISOEDD CYN EI FARWOLAETH,

A ALWODD WRTH DDRWS *IOAN ab GWILIM*,

Ac a *Ddymunodd arno adael i'w Awen redeg ar y Geiriau Gwerth-fawr yn* ESAIA lxiii. 1, 2, 3, &c.

Cafodd ei arwain fel hyn,

1 PWY welaf o Edom yn dod,
Mil harddach nâ thorriad y wawr?
Yn Sathru dan Wadan ei Dro'd
Elynion yn lluoedd i'r llawr!
Ei wiſg wedi lliwio gan wa'd,
Ei Saethau a'i Gleddyf yn llym!
Ei harddwch yn llanw'r holl wlad,
Yn ymdaith yn amlder ei Rym?

2 Myfi, 'rhwn wyf *Alpha* cyn byd,
Wyf Gadarn i ladd a iachau;
Fy Ngeiriau a ſafant i gyd,
Pan ballo ffyddlondeb pob rhai:
Ond pa'm mae dy wiſgoedd yn waed,
A'th Gleddyf mor goched ei fîn,
Fel un a fu'n Sathru dan draed,
Win-wrŷf yng Winllan y gwin?

3 Wrth weled y Fyddin mor fawr,
Dan arfau, a llawnion o lîd,
Yn llanw holl wyneb y llawr,
Y bobl a giliodd i gyd;

A'm gadael yn unig heb ail,
I ſefyll yn wyneb fy nghâs,
Gelynion mor aml a'r dail,
Yn llanw holl gyrrau y ma's.

4 Mi godais i fynu fy llaw,
Ymleddais, ynnillais y Dydd!
Fy holl Waredigion a ddaw,
A'm Caethion a roddir yn rhydd:
Mi 'nillais ſath gongcweſt trwy wa'd,
Mae gennyf Lywodraeth mor fawr,
Hyd eitha Trigfannau fy Nhad;
Mae'n cyrraedd o'r nefoedd i'r llawr.

* * *

UN

O

LANGCESAU SALEM,

A GANODD FEL HYN.

1. GWEINIDOGION Sir Forganwg
Sy'n myn'd adreu o un i un;
Rhoi heibio cario'r cleddyf gloyw,
Cael y Palmwydd bob yr un:
At y rhai ddihangodd eiſoes,
Baſſet, yntau aeth yn rhydd,
'Mewn i Dre *Caerſalem* newydd,
O! wynfydedig ddedwydd ddydd!

2 'Dyw e'n teimlo gronyn hiraeth,
Am ei *Ffryns* ſydd dan yr Haul,
Mae e'n gorphwys yn bur dawel,
A'i ben ar fynwes *Adda*'r ail;
Yno'n hyfryd ymbleſeru,
Yng ŵydd y Gwrthrych *Tri yn Un*,
Rhyfeddu'r ddyfais faith anfeidrol,
'Drefnodd Duw i gadw dyn.

3 Mae galaru mawr trwy'r Eglwys,
Wrth roi *Baſſet* yn y Bedd;
Na thriſtawn fel rhai heb obaith,
Ni gawn ei wel'd mewn diſglair wedd;
Wrth gyfarfod uwch yr Haul-wen,
Yntau ſydd ym mhlith y llu,
Yn rhydd, yn chwarae'r auraidd dannau,
Ar dân yn moli'r Iesu cu.

4 Mae rhai mewn llawer o ardaloedd,
A'i clywodd e'n pregethu'r gwir,
A'r dagrau'n treiglo dros eu gruddiau,
'Waith ei roddi yn y pridd;
Ni chânt weled mwy mo hono,
Hyd nes delo'r borau mawr,
I gael cwrdd yn an-llygredig,
Ym mhlith y Dyrfa uwch y llawr.

5 Mawr yw galar ei Rïeni,
Am i'w Mhab oddi yma fyn'd,
Ond er maint oe'nt hwy'n ei garu,
Fe aeth i gôl anwylach *Ffrynd*:

Methodd angau dorri'r undeb,
Oedd rhyngddo ef â Brenin hedd:
Mae e' heddyw'n gwel'd ei wyneb,
Yn rhydd yr ochor draw i'r bedd.

6 Fe ga'dd gongcweſt byth ar Angau,
A phob gelyn ar un awr,
Pan ddihangodd mewn i'r Bywyd,
Gwlad ei Etifeddiaeth fawr;
Nid yw'r cyſtuddiau ſy ar y ddaear,
Na'r Teganau ſy yma 'nghyd,
Ddim yn blino yſpryd *Baſſet*,
Heddyw yn y nefol fyd.

7 Fy nghyfeillion ym *Mhonthaeny*,
Peidiwch chwi a llwfrhau,
Er i'ch golli Tad-maeth tyner,
Mae'r addewid yn parhau;
Gofala'r IESU mawr am danoch,
Tra f'o'ch yma îs y rhôd,
Nes eich dwyn i'r Tŷ trag'wyddol,
I roi iddo'n gryno'r Clôd.

8 'Tro diweddaf cês ei glywed,
Yr oedd e'n tyſtio'n hŷ i ma's,
Mae nid nattur fedrai ddyſgu,
Egwyddorion Dwyfol Ras;
Ond yr Yſpryd pur ſylweddol,
A dderbyniodd pawb o'r Saint;
Rhyfeddwn weithian i rai tlodion,
Gael meddiannu y fath fraint.

9 Mae Breintiau etto ym *Morganwg*,
Diolchwn beunydd am eu bod,
Tri o Weinidogion enwog,
Am i'r IESU gael y Clod;
Jones a *Davies*, *Williams* ffyddlon,
William Thomas gyd â'r rhai'n,
Thomas Edward dirion hefyd,
Ddymunai Seinio'r ſiriol Sain.

10 Pe bawn yn meddu dim ond Doniau,
Mi ganwn lawer gwell nâ hyn,
Am y Seintiau ſy'n dihangyd,
O'r Cyſtudd mawr i Sion fryn:
Dyma'n niben i yn y cwbl,
Am i'r IESU gael y Clod,
Yr hwn a'n Prynodd ar *Galfaria*,
Ac a'n Cofiodd cyn ein bod.

DIWEDD.

HYMN.

Gwyn eu byd y rhai ſy'n meirw yn yr ARGLWYDD.

1 OH! Melus yw'r Llawenydd ſydd,
Yn fynych yn fy Enaid prudd,
Wrth feddwl am y brodyr cu,
A aeth i'r Frô nefolaidd fry.

2 Gadawſant eu daearol dŷ,
Ac aethant trwy'r Iorddonen ddu,
At IESU fry i Sion Fryn,
Lle'r oedd eu Calon hwy cyn hyn.

3 Maent wedi cyrchu at y Nôd,
Lle'r oedd eu hamcan hwy am fod;
Maent gwedi gorphen ar eu gwaith,
A myn'd yn dêg i ben y daith.

4 O! 'r fath Orfoledd yno gair,
Pob un yn chwarae 'i Delyn aur,
Yn Seinio Clod i'r IESU glan;
Am achub pen tewynion tân.

5 'Does yno neb dan gwmmwl du,
Am fod DUW'n cuddio'i wyneb cu,
Ond maent yn gwel'd ei ſerchog Wêdd,
Yn llon o hyd yn llawn o hêdd.

6 Pa Griſtion na hiraethai mwy
'Ymddattod, i fyn'd attynt hwy,
O ſŵn y byd yn ddigon pell,
Bod gyd â CHRIST ſydd lawer gwell.